

УДК 336.1

Косова Т.Д., д-р екон. наук, проф.,

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, Україна

Березовенко Л.В.

Академія військово-морських сил імені П.С. Нахімова, м. Севастополь, Україна,
e-mail: ludbereza@mail.ru

АНАЛІЗ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ВИТРАТ НА НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Kosova T.D., Dr. Sci. (Econ.), Prof.,

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mikhailo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine

Berezovenko L.V.

Akademy Sea Force named after P.S. Nahimov, Sevastopol, Ukraine, e-mail: ludbereza@mail.ru

ANALYSIS OF COMPOSITION AND STRUCTURE COSTS FOR OFFICER TRAINING IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

Мета. Дослідити склад і структуру витрат на підготовку офіцера та методика розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта у вищому військовому навчальному закладі (далі ВВНЗ), виявити резерви ефективного використання бюджетних коштів і управління ними відповідно до результативних показників оцінки ефективності бюджетної програми підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу.

Методика. Досліджено та проаналізовано склад і структуру витрат на навчання під час підготовки офіцера відповідно до завдань, перспективної структури та чисельності особового складу Збройних сил України.

Результати. Проаналізовано структуру витрат на навчання, досліджено методику розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта, виявлено резерви підвищення рівня підготовки офіцера у ВВНЗ за умови підвищення результативних показників оцінки ефективності бюджетної програми підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу. Наголошено на необхідності проведення подальших досліджень у напрямку виявлення резервів зниження витрат щодо підготовки офіцера в межах програми військової підготовки з метою економії, ефективного використання бюджетних коштів.

Наукова новизна. Удосконалено структуру витрат на підготовку офіцера, виявлено резерви їх зменшення, уточнено методику розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта у ВВНЗ, шляхом урахування непрямих витрат, що дозволить знизити витрати на підготовку офіцера та надати суспільству достовірні дані щодо вартості його навчання.

Практична значущість. Практична значущість статті полягає у дослідженні зв'язку між методикою розрахунку витрат складом і структурою витрат на навчання офіцера у ВВНЗ за умови ефективного, економного, цільового використання державних коштів з урахуванням вимог керівних документів, які мають особливості щодо інших відомчих міністерств і відомств.

Ключові слова: вища військова освіта, навчальні заклади, структура витрат, прямі, непрямі витрати.

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. Реформування військової освіти – один із важливих напрямів реформування Збройних сил (ЗС) України. Процес реформування вищої військової освіти розпочався зі здобуттям Україною незалежності й супроводжувався як досягненнями,

так і певними помилками. Підготовка офіцера вищого навчального закладу має значні особливості, обумовлені специфікою військового середовища та окреслені Державною програмою реформування вищої освіти на період до 2017 р. Концепція розвитку військової освіти в Україні передбачає підготовку фахівців усіх рівнів і ланок військового управління з творчим мисленням, високим рівнем професійної компетентності, здатних ефективно керувати особовим складом і бойовою технікою в екстремальних умовах сучасного бою з мінімальним обсягом фінансування на підготовку офіцерів. Водночас теперішній стан системи військової освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потребам Збройних сил України. Вартість її утримання є обтяжливою для бюджету держави. Одним із важливих завдань є приведення структури витрат на навчання та методики розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта, у відповідність до результативних показників для оцінки ефективності бюджетної програми підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу.

Вирішенню проблемних питань системи вищої військової освіти присвячено ряд робіт О.Г. Шаталова, Ю.Н. Бараш [8], які стосуються окремих аспектів реформування системи вищої військової освіти в Україні. До новаторів сучасності, що здійснювали дослідження інтеграції військової освіти з цивільною, слід віднести наукові праці М.І. Нещадима [7], У.В. Ільницької. Трансформації системи військової освіти, як підґрунтя підготовки нової генерації військових фахівців, були присвячені роботи М.І. Науменка, Ю.І. Приходька, В.Г. Радецького. Проблемні питання євроінтеграції вищої освіти на сучасному етапі реформування Збройних сил України висвітлювали В.А. Костенко, О.М. Матвієвський [9]. Але питання складу та структури витрат на навчання офіцера, розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта у ВВНЗ, виявлення резервів ефективного використання бюджетних коштів за бюджетною програмою підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу вивчені слабо.

Мета статті. Дослідити склад і структуру витрат на навчання офіцера, методику розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта, виявити резерви ефективного використання бюджетних коштів та управління ними відповідно до результативних показників оцінки ефективності бюджетної програми підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У Міністерстві оборони України підготовка офіцерських кадрів тактичного рівня здійснюється у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) за видами Збройних сил України, а саме для:

- а) Сухопутних військ – Академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного (АСВ);
- б) Повітряних сил – Харківський університет повітряних сил імені Івана Кожедуба (ХУПС);
- в) Військово-Морських сил – Академія військово-морських сил імені П.С. Нахімова (АВМС).

Національний університет оборони імені Черняхівського здійснює підвищення кваліфікації офіцерів за рівнями оперативного та стратегічного управління. Тому питання аналізу складу та структури витрат на навчання на прикладі цього ВВНЗ не розглядається.

Існує також система інститутів та факультетів ВВНЗ, де здійснюється підготовка спеціалістів для вищевказаних видів Збройних сил України. Видові інститути та факультети при ВВНЗ мають витрати щодо підготовки офіцера відповідно до п. 2.1 Спільного наказу Міністерства оборони України, Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства транспорту і зв'язку України, Адміністрації державної прикордонної служби України, управління Державної охорони України,

Служби безпеки України від 16 лип. 2007 р. № 419/831/240/605/537/219/534 «Про затвердження Порядку розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у вищих навчальних закладах» та відповідно до п.3 Постанови КМУ від 12 лип. 2006 р. № 964 «Про затвердження Порядку відшкодування курсантами та особами офіцерського складу витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах». Відшкодування за період навчання здійснюється у розмірі фактичних витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у ВВНЗ, а саме: грошове забезпечення; продовольче забезпечення; речове забезпечення; медичне забезпечення; перевезення до місця проведення щорічної основної та канікулярної відпустки та назад; оплата комунальних послуг і спожитих енергоносіїв [2; 3].

Критично аналізуючи склад витрат на навчання та методику їх розрахунку, необхідно підкреслити, що безпосередньо визначені прямі грошові витрати на навчання – це кошти та вартісна оцінка майна, які безпосередньо належать до видачі у власність курсанту під час його навчання, але не враховані непрямі витрати на навчання – це кошти і вартісна оцінка майна, що спрямовані на забезпечення навчального процесу курсанта.

Непрямі витрати на навчання складаються із:

а) грошових витрат – це сума коштів, що спрямовуються на утримання осіб, які забезпечують навчання курсанта, а також на придбання матеріальних цінностей та оплату послуг сторонніх організацій, що пов'язані з його навчанням;

б) матеріальних витрат – це вартість майна або його грошова компенсація, що видається особам, які забезпечують навчання курсанта;

в) розрахункових витрат – це сума коштів, що витрачається на утримання курсанта як військовослужбовця, а також на амортизацію (ремонт, обслуговування) відповідного військового майна (військової техніки, озброєння), яке використовується під час його навчання.

Дані про склад і структуру витрат на навчання офіцера у 2012/2013 навчальному році відображені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Склад і структура витрат на навчання офіцера

Види витрат	Середньорічна вартість витрат на навчання, грн			Частка виду витрат, %
	Прямі витрати, грн	Непрямі витрати, грн	Разом, грн	
Грошове забезпечення	3360	87400	90760	49,0
Заробітна плата		62050	62050	33,5
Продовольче забезпечення	10560	2475	13035	7,0
Речове забезпечення	1154	859	2013	1,1
Медичне забезпечення	836	467	1303	0,7
Транспортні витрати	270	750	1020	0,6
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	3931	5460	9391	5,1
Утримання та експлуатація ОВТ		3265	3265	1,8
Паливно-мастильні матеріали		2170	2170	1,2
РАЗОМ	20111	164896	185007	100

Як свідчать наведені дані, найбільшу частку витрат бюджетних коштів складають витрати на оплату праці осіб, які забезпечують навчання курсанта, у тому числі: на

грошове забезпечення – 49%, на заробітну плату – 33,5%. Але витрати на утримання та експлуатацію озброєння та військової техніки складають лише 1,8%, що свідчить про те, що практична підготовка здійснюється на застарілому, морально зношеному обладнанні, тренажерне обладнання не закуповують. Частка витрат на придбання паливно-мастильних матеріалів, що забезпечують практичну підготовку курсантів, також є дуже малою та складає лише 1,2% від вартості навчання.

Значну частку у структурі витрат на навчання в усіх ВВНЗ складають витрати на оплату праці, що пов'язано з особливими умовами військової служби, а саме:

- більша, ніж у цивільних вищих навчальних закладах, річна тривалість навчання. Якщо в останніх вона складає в основному 35 тижнів, то у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів цей термін за рахунок варіативної частини навчальних планів варіюється в межах 44-46 тижнів, за рахунок чого в середньому на 25-30% збільшується обсяг навчального навантаження;

- велика кількість групових і практичних занять (25-30% від загального обсягу) з тактичних і тактико-спеціальних дисциплін, а також занять із вивчення будови, експлуатації та бойового застосування зразків озброєння та військової техніки, занять зі стрільбою бойовими патронами, під час яких навчальні групи курсантів поділяються на дві або три підгрупи;

- необхідність проведення нечисленного прийому слухачів і курсантів (до 10 осіб) за досить значною кількістю спеціальностей підготовки. Унаслідок цього практичні та групові заняття проводяться в навчальних групах кількістю до 10 осіб. Крім того, це призводить до того, що заняття з іноземної мови, на яких групи поділяються за мовами (англійська, німецька, французька), проводяться з підгрупами кількістю до 5-ти слухачів;

- необхідність урахування в розрахунку кількості науково-педагогічних працівників вимог, зазначених у пункті 2.2 Спільного наказу Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 8 трав. 2002 р. № 155/291 «Про затвердження Інструкції з планування та обліку діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, навчальних центрів Збройних сил України)» (зі змінами), щодо зменшення на 40% навчального навантаження для осіб, «що обіймають посади, штатне найменування яких передбачає сумісництво викладацької роботи з виконанням обов'язків начальників служб вищих військових навчальних закладів (радіаційного, хімічного та біологічного захисту, зв'язку, інженерної тощо)». Крім цього, військово-службовці крім функціональних обов'язків залучаються до командирської підготовки – 240 год на рік, чергувань – 240 год на рік.

Але одним із завдань програми реформування вищої військової освіти на період до 2017 р. передбачено скорочення вартості підготовки одного курсанта у рік: з 185,0 тис. грн (у 2013 р.) до 129,0 тис. грн (у 2017 р.) та зменшення у структурі витрат на навчання частки видатків на оплату праці, про що свідчать дані, відображені на рисунку 1 [6].

Крім цього, відповідно до спільного наказу Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 15 лют. 2013 р. № 97/164 директору Департаменту військової освіти та науки МОУ в термін до 1 трав. 2013 р. надано завдання – розробити новий проект наказу замість скасованого наказу від 3 трав. 2006 р. № 243/344 «Про затвердження нормативів для розробки штатів ВВНЗ».

Аналізуючи дані таблиці 1 відповідно до Методики розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсанта у ВНЗ [2], відшкодуванню за навчання в разі його відрахування з ВВНЗ підлягають тільки прямі витрати у сумі 20111 грн. Непрямі витрати, які у 8 разів перевищують прямі і фінансуються за рахунок бюджетних коштів, не враховуються та не відшкодовуються. У той же час, відповідно до розділу II Спільного наказу

Міністерства освіти та науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23 лип. 2010 р. № 736/902/758 «Про затвердження порядку надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами», «встановлення вартості платної освітньої послуги...є вартість отримання відповідної платної освітньої послуги однією фізичною особою за весь період її надання у повному обсязі» [1], ураховуючи витрати на оплату праці співробітників (з нарахуваннями), витрати на оплату послуг інших організацій, капітальні витрати тощо.

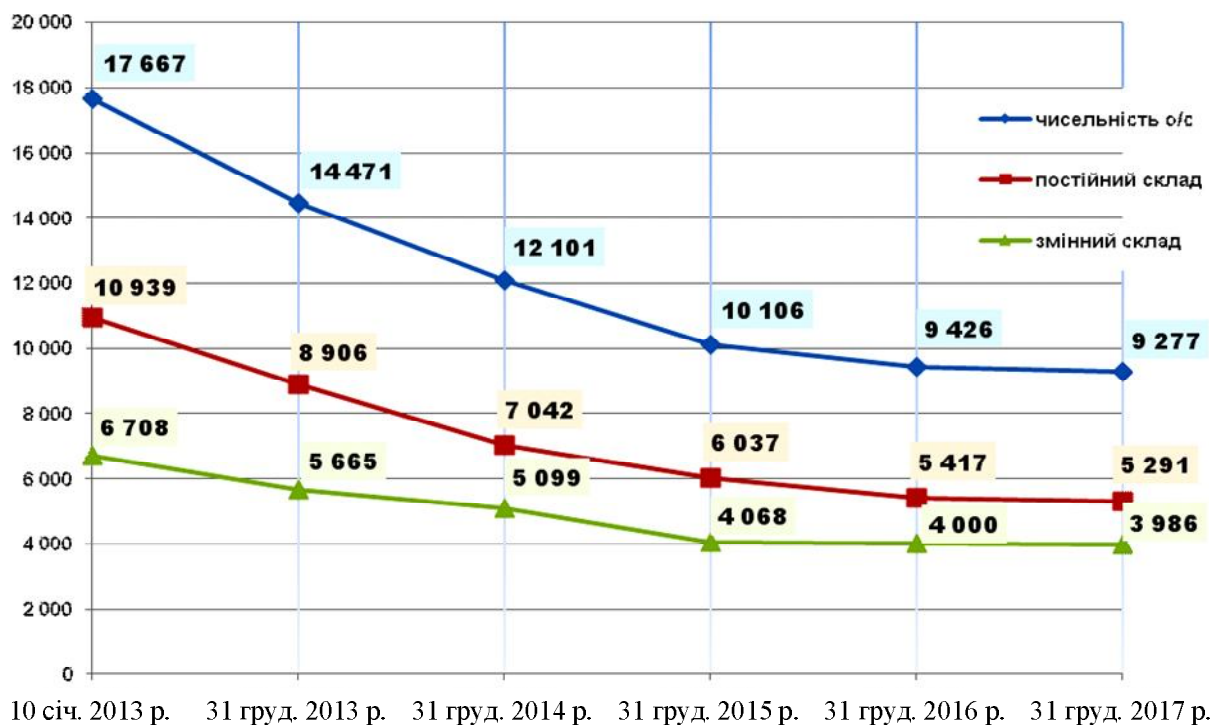

Рисунок 1 – Зміна чисельності особового складу системи ВВНЗ у 2013-2017 рр.

ВВНЗ, крім виконання основної діяльності – підготовки майбутніх офіцерів, відповідно до свідоцтва про реєстрацію господарської діяльності, виданого Міністром оборони України, надають платні послуги щодо навчання студентів за контрактом. При цьому середньорічні витрати на навчання студента за контрактом, ураховуючи непрямі витрати, а також видатки, які спрямовуються на розвиток навчально-матеріальної бази, складають 13,0 тис. грн, що за даними таблиці 1 у 14 разів менше вартості підготовки курсанта.

У ході дослідження непрямих витрат на утримання курсанта залишився нез'ясованим ряд питань.

По-перше, щодо визначення сум грошового забезпечення та заробітної плати (з нарахуваннями) осіб, які забезпечують навчання слухача (курсанта). Крім навчання курсантів статутною діяльністю ВВНЗ передбачено: проведення інтенсивного курсу англійської мови (4 навчальні групи на рік з терміном навчання 3 місяці), курсів підвищення кваліфікації офіцерів до 10 напрямів (по 6 тижнів щокварталу); навчання слухачів з-поміж військовослужбовців за контрактом за заочною формою навчання (за програмою бакалаврів). Крім цього, з метою виконання заходів щодо поглиблення інтеграції військової освіти та науки до штату ВВНЗ входять наукові центри, штатна чисельність яких складає 23% від штатної чисельності ВВНЗ, але ведення аналітичного обліку на їх утримання керівними документами не передбачене. У штатах ВВНЗ є також під-

розділи забезпечення: поліклініка, клуб, рота матеріально-технічного забезпечення, кадрова служба, служби матеріально-технічного та фінансового забезпечення, які забезпечують як навчальний процес курсантів, так і наукового центру, а також студентів за контрактом, кількість яких у ВВНЗ у декілька разів перевищує чисельність курсантів. Тому виділити суму річних витрат на грошове забезпечення та заробітну плату осіб, які забезпечують навчання курсанта, дуже складно.

По-друге, згідно з наказом Міністра оборони України від 7 квіт. 2010 р. № 179 «Про затвердження та розподіл повноважень і функцій між структурними підрозділами центрального апарату Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних сил України, інших органів військового управління з питань військової освіти» фінансування видатків на підготовку офіцерських кадрів здійснюється за різними кодами програмної класифікації видатків (КПКВ):

- на оплату праці, навчально-матеріальну базу КПКВ 2101100 «Підготовка громадян на посади офіцерського складу, підвищення кваліфікації, перепідготовка офіцерських кадрів та державних службовців, початкова військова підготовка молоді»;
- компенсація за продовольче, речове забезпечення, транспортні витрати КПКВ 2101020 «Забезпечення діяльності Збройних сил України та підготовка військ»;
- на медичне забезпечення КПКВ 2101080 «Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу Збройних сил України»;
- крім цього, оплата комунальних послуг і енергоносіїв, здійснення поточного ремонту будівель і споруд, поставка речового майна, оплата послуг за харчування (за аутсорсингом) здійснюється централізованим порядком, що ускладнює визначення непрямих витрат.

Організація фінансування за різними програмами та управління майном через забезпечувальні управління вимагають від Міністерства оборони України як безпосереднього замовника на підготовку військових фахівців, відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» та положень статутів ВВНЗ, проведення відповідної роботи щодо передачі фондів військових містечок до управління начальника ВВНЗ та здійснення обліку витрат на навчання за всіма видами постачання за КПКВ 2101100.

Рівень організації навчального процесу визначає ефективність підготовки майбутнього офіцера та безпосередньо впливає на структуру витрат на навчання. Таким чином, за мінімальних витрат на навчання необхідно отримати рівень якісної підготовки, що не нижче мінімально допустимого. Цей рівень щорічно визначений як якісний показник (на рівні 97% як процент осіб, які отримали відповідний документ про освіту та позитивні відгуки) у паспорті бюджетної програмі КПКВ 2101100, який щорічно затверджується спільним наказом МОУ та Міністерства фінансів України.

Навчальний процес у ВВНЗ здійснюється в таких організаційних формах: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи. Навчальні заняття у ВВНЗ поділяються на такі види: лекція, групове заняття, групова вправа, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття та ін. [4]. Резервом економії (матеріальних, часових і фінансових ресурсів) є збільшення груп та їх поєднання у потоки до ВВНЗ у цілому (наприклад, за дисциплінами «Вища математика», «Фізика», гуманітарними та загальновійськовими дисциплінами).

Практична підготовка курсантів є необхідним компонентом військово-професійної підготовки випускників ВВНЗ. Вона здійснюється в таких формах: первинна військово-професійна підготовка, навчальна, ремонтна, корабельна та інші види практики, льотне навчання курсантів, військова та лікарська практика слухачів, військове (флотське) стажування курсантів [4].

Практична підготовка курсантів – одна зі складових, яка може бути розглянута як резерв економії витрат на навчання курсантів.

Сьогодні особливу увагу приділяють навчанню курсантів за допомогою тренажерів, які заміщують бойову техніку. Це пояснюється економічною доцільністю та ефективністю навчання, у ході якого можна навчатися та багаторазово повторювати процес тренування. Так, за оцінкою військових експертів, залежно від рівня складності авіаційного тренажера на ньому можна відпрацьовувати від 50 до 90% завдань льотної та бойової підготовки екіпажів, зменшивши вартість підготовки льотного складу [9]. У той же час вартість тренажера суттєво залежить від ступеня складності техніки, функціонування якої він імітує, а також від ступеня вдосконалення самого тренажера (статичний, динамічний, комплексний тощо). Так, авіаційний динамічний тренажер екіпажу спеціального типу Boeing коштує 50% ціни літака (14-18 млн дол.), а тренажер механіка-водія бронетранспортера – приблизно 200 тис. грн. Результати спеціальних досліджень щодо оптимізації процесу підготовки навідників зенітних самохідних установок, проведені за критерієм максимізації рівня досягнутої підготовленості, свідчать, що використання сучасних тренажерно-моделювальних засобів дає змогу збільшити ефективність підготовки в 1,5 разу. Для досягнення максимального рівня підготовленості необхідно не тільки переходити на інтенсивні форми бойового навчання на базі тренажерно-моделювальних засобів, але й збільшувати кількість тренувань більше ніж у 2 рази з одночасним зменшенням перерв між ними [9].

Сьогодні ВВНЗ МОУ мають на своєму оснащенні тренажери, які розподілені відповідно даним, наведеним у таблиці 2.

Таблиця 2 – Забезпеченість тренажерами у ВВНЗ МОУ на 1 лют. 2013 р., од. (%)

Найменування ВВНЗ	Усього тренажерів	Термін експлуатації			Несправні та потребують ремонту (заміни)	Планується до постачання у 2013-2016 рр.
		До 5 років	Від 6 до 20 років	Понад 20 років		
ХУПС	4	2 (50%)		2 (50%)	2 (50%)	1
АВМС	20		2 (10%)	18 (90%)	7 (35%)	12
Військова академія (м. Одеса)	20	5 (25%)	1 (5%)	14 (70%)	9 (45%)	9
АСВ	57	14 (25%)	13 (23%)	30 (52%)	10 (17,5%)	
Факультет військової підготовки НТУ «ХПІ»	29		5 (17%)	24 (83%)	20 (69%)	
Військовий інститут телекомунікації та інформатизації НТУУ «КПІ»	5		1 (20%)	4 (80%)	4 (80%)	
Усього	135	21 (15,5%)	22 (16,3%)	92 (68,2%)	52 (38,5%)	22

Таким чином, у системі військової освіти 68,2% тренажерів мають термін експлуатації понад 20 років, при цьому 38,5% потребують ремонту або заміни [5].

Сьогодні підготовка фахівців повинна проводитися на сучасній навчальній матеріально-технічній базі та за сучасними методиками, завдяки чому вони досягатимуть необхідного рівня кваліфікації. Як свідчать дані таблиці 2, навчальна база підготовки фахівців, крім АСВ, яку мають ВВНЗ України, не відповідає рівню кваліфікаційних вимог, а для підвищення показників підготовки необхідні докорінні зміни.

Висновки. Процес реформи системи військової освіти України, який охоплює реорганізацію мережі воєнних навчальних закладів (зокрема, скорочення кількості й номенклатури), підготовку зменшеної чисельності офіцерських кадрів високої кваліфікації в умовах обмеженого фінансування, повинен бути більш обґрунтованим, у тому числі і щодо вдосконалення складу та структури витрат на навчання під час підготовки офіцера у системі вищої освіти. Для цього необхідно:

- розробити методику визначення вартості підготовки офіцера МОУ, у якій врахувати як прямі, так і непрямі витрати. При цьому розробити порядок ведення аналітичного обліку річних витрат на грошове забезпечення та заробітну плату осіб, підрозділів забезпечення та інших підрозділів, які не забезпечують навчання курсанта;

- удосконалити структуру витрат на навчання за умови підготовки офіцера: зменшити витрати на оплату праці шляхом перегляду нормативів для розробки штатів ВВНЗ, збільшити їх на практичну підготовку курсантів шляхом оснащення сучасними тренажерами, зразками озброєння та військової техніки, збільшити витрати на закупівлю паливно-мастильних матеріалів;

- провести відповідну роботу щодо передачі фондів військових містечок до управління начальника ВВНЗ і організувати облік витрат на навчання за всіма видами забезпечення (у тому числі продовольче, речове, ремонт казармено-житлового фонду та ін.) на підготовку громадян на посади офіцерського складу.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є визначення й обґрунтування резервів зниження витрат на підготовку офіцера в межах програми військової підготовки з метою економії, ефективного використання бюджетних коштів і надання достовірної інформації суспільству.

Список літератури / References

1. Про затвердження порядку надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами: Спільний наказ Міністерства освіти та науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23 лип. 2010 р. № 736/902/758.
Joint Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ministry of Economy of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, dated 23.07.2010 № 736/902/758, *On approval of granting paid educational services to state and municipal schools.*
2. Про затвердження Порядку розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у вищих навчальних закладах: Спільний наказ Міністерства оборони України, Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства транспорту і зв'язку України, Адміністрації державної прикордонної служби України, управління Державної охорони України, Служби безпеки України від 16 лип. 2007 р. № 419/831/240/605/537/219/534.
Joint Order of the Ministry of Defense of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Transport and Communications of Ukraine, the State Administration of State Border Service of Ukraine, the Security Service of Ukraine, dated 16.07.07 № 419/831/240/605 / 537/219/534, *On Approval of the Procedure for calculating the costs associated with keeping students in higher educational institutions.*
3. Про затвердження Порядку відшкодування курсантами та особами офіцерського складу витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах: Постанова КМУ від 12 лип. 2006 р. № 964.
Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated 12.07.2006 № 964, *On approval of the order of compensating cadets and officers the costs of their sustenance in higher educational institutions.*

4. Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у ВВНЗ та ВНП ВНЗ України: Спільний наказ Міністерства оборони України і Міністерства освіти і науки України від 13 квіт. 2005 р. № 221/217.
Joint Order of the Ministry of Defense of Ukraine, Ministry of Education and Science of Ukraine, dated 13.04.2005 № 221/217, On approval of the Regulations on the organization of educational activities in HMEI and high schools of Military Educational Establishment of Ukraine.
5. Про стан справ щодо забезпечення тренажерами ВВНЗ: Звернення директора Департаменту військової освіти та науки Міністерства оборони України від 16 листоп. 2012 р. № 263/3/3624.
Appeal of the Director of the Department of Military Education and Science of the Ministry of Defense of Ukraine, dated 16.11.2012 № 263/3/3624, On the situation with the provision of the HMEI with computerized simulators.
6. Програма реформування вищої військової освіти на період до 2017 р., затв. Міністром оборони України та Міністром освіти і науки, молоді та спорту України від 23 берез. 2013 р.
Reform Program of Higher Military Education until 2017, approved by the Minister of Defense of Ukraine and the Minister of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, dated 28.02.2013.
7. Нещадим М.І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика: монографія / М.І. Нещадим. – К.: Київ. ун-т, 2003. – 852 с.
Neshchadym, M.I. (2003), Viiskova osvita v Ukraini: istoriia, teoriia, metodologiya, praktyka [Military education in Ukraine: history, theory, methodology, practice], Kyiv. un-t, Kiev, Ukraine.
8. Шаталова О.Г. Розвиток системи вищої військової освіти України / О.Г. Шаталова, Ю.Н. Бараш // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3. – С. 202-207.
Shatalova, O.G. and Barash, Yu.N. (2008), "Development of higher military education system of Ukraine", Strategichni priorytety, no. 3, pp. 202-207.
9. Матвієвський О.М. Проблема підготовки фахівців операторського виду діяльності для ЗСУ / О.М. Матвієвський // Наука і оборона. – 2005. – № 4. – С. 25-30.
Matviievskiy, A.M. (2005), "The problem of training operating specialists for The Ukrainian Armed Forces", Nauka i oborona, no. 4, pp. 25-30.

Цель. Исследовать приведенный состав и структуру расходов на подготовку офицера и методику расчета расходов, связанных с содержанием курсанта в высшем военном учебном заведении (далее ВВУЗ), обнаружить резервы эффективного использования бюджетных средств и управления ими в соответствии с результативными показателями при оценке эффективности бюджетной программы по подготовке граждан на должности лиц офицерского состава.

Методика. Исследованы и проанализированы состав и структура расходов на учебу по подготовке офицера в соответствии с заданиями, перспективной структурой и численностью личного состава Вооруженных Сил Украины.

Результаты. Проведен анализ структуры расходов на учебу, исследована методика расчета расходов, связанных с содержанием курсанта, обнаружены резервы повышения уровня подготовки офицера в ВВУЗ при условии повышения результативных показателей при оценке эффективности бюджетной программы по подготовке граждан на должности лиц офицерского состава. Отмечена необходимость проведения последующих исследований в направлении выявления резервов снижения расходов по подготовке офицера в пределах программы военной подготовки с целью экономии, эффективного использования бюджетных средств.

Научная новизна. Усовершенствована структура расходов, обнаружены резервы уменьшения расходов на подготовку офицера, уточнена методика расчета расходов, связан-

ных с содержанием курсанта в ВВУЗ путем учета не прямых затрат, который позволит снизить расходы на подготовку офицера и предоставить обществу достоверные данные относительно стоимости на учебу при подготовке офицера.

Практическая значимость. Практическая значимость статьи заключается в исследовании связи между методикой расчета расходов составом и структурой расходов на учебу при подготовке офицера в ВВУЗ при условии эффективного, экономного, целевого использования государственных средств с учетом требований руководящих документов, которые имеют особенности по отношению к другим ведомственным министерствам и ведомствам.

Ключевые слова: высшее военное образование, учебные заведения, структура расходов, прямые, не прямые затраты.

The aim is to investigate the composition and the structure of costs for officer training matter and the methodology on costs calculation dealing with sustenance of a cadet in a high military educational establishment (hereinafter HMEE); to identify the budgetary funds efficient use reserves and their management according to effective indicators while evaluating the effectiveness of the budget program on preparing people for officer posts.

Methodology. The composition and the structure of costs for officer training matter according to tasks, perspective structure and amount of the Ukrainian Armed Forces military personal have been investigated and analyzed.

Results. The analysis of the costs structure has been made; the methodology for calculating costs dealing with sustenance of cadets has been investigated; the reserves of HMEE officer training level increase upon condition of effective indicators rise while evaluating the effectiveness of the budget program on training people for officer posts have been identified. It has been emphasized the necessity of keeping on further researches in the field of identifying the reserves of costs reduction for officer training matter within the military training program for the purpose of savings and public funds efficient use.

Scientific novelty. The structure of costs has been improved; the reserves of costs reduction on officer training have been identified; the methodology of costs calculation that deal with cadets sustenance in HMEE by means of accounting indirect costs has been clarified, that in its turn helps to reduce the costs on officer training and provide the society with reliable data concerning costs spent on officer education.

Practical significance. Practical significance is in the investigation of the connection between costs calculation methodology and costs structure dealing with officer education upon condition of efficient, cost-effective, targeted use of public funds considering the requirements of the guidance documents, which are supposed to be specific ones regarding the other sectoral ministries and departments.

Key words: higher military education, educational establishments, costs structure, direct and indirect costs.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук Петренко С.М. Дата надходження рукопису 22.05.2013 р.

Если человек окажется подлинно искусным в логике и проявляет как здоровое суждение, так и изобретательность, ему суждены большие дела, особенно когда времена этому благоприятствуют

Ф. Бэкон

